

Література:

1. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17 листопада 2009 р. № 1559 // ВВР України. – 2011. – Ст. 2.
2. Про оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1378 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 1. – Ст. 1.
3. Методика експертної грошової оцінки земельних ділянок : постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. № 1531 // Новітнє земельне законодавство України : зб. нормат.-прав. актів. – Х. : ТОВ “Одісей”, 2004.–С. 377–392.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768 // ВВР України. – 2002. – Ст. 27.

Надійшла до редколегії 12.04.2012 р.

УДК 330.322

А. І. КУЛІКОВ

ЗАСОБИ, МЕТОДИ І СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

Досліджено загальні та спеціальні засоби й методи партнерських відносин держави і підприємницьких структур, особливості організації проекту державно-приватного партнерства, надано авторське розуміння партнерських відносин держави і підприємницьких структур.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, підприємство з іноземними інвестиціями, концесія, оренда, держава, органи державної влади, механізми взаємодії, публічна послуга.

The author examines in the article the general and special facilities and methods of partner relations of the state and enterprise structures, features of organization of project of public-private partnership, gives the authorial understanding of partner relations of the state and enterprise structures.

Key words: public-private partnership, enterprise with foreign investments, concession, lease, state, public authorities, mechanisms of co-operation, public service.

Концепція державно-приватного партнерства (ДПП, Public – Private Partnership – PPP) є альтернативою приватизації життєво важливих, таких, що мають стратегічне значення об'єктів державної власності. Поняття і механізми ДПП укорінилися і використовуються у світовій практиці залучення приватних компаній для довгострокового фінансування і управління інфраструктурою, включаючи

широке коло об'єктів – транспорт, житлово-комунальне господарство, благоустрій тощо. Концепція державно-приватного партнерства базується на загальноекономічних підходах до засобів і методів формування партнерських відносин держави і бізнесу.

Вагомий внесок у дослідження проблем державно-приватного партнерства в Україні зробили О. Бордун, Б. Данилишин, Б. Додонов, О. Никифоров, Є. Панченко, М. Погребняк, І. Розпутенко, М. Скринько, С. Сосько, П. Суголов, А. Ягода та ін. Серед іноземних авторів питання залучення приватного капіталу до реалізації інфраструктурних проектів досліджували В. Варнавський, А. Ізагіре, Д. Кайрукі, В. Кутарі, Мануель Н. Роджер, Ц. Харріс, М. Хаускамп, М. Хумпрейс та ін. Проблеми розвитку ДПП в Україні досліджували В. Беседін, О. Єгорова, І. Крейдич, В. Мотриченко, О. Навроцька, В. Островецький, В. Пилипів, В. Ребок, Є. Черевиков та ін.

Мета статті – дослідити засоби, методи і система формування партнерських відносин держави і бізнесу.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про державно-приватне партнерство” від 1 липня 2010 р. № 2404-VI державно-приватне партнерство – співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами.

Засоби партнерських відносин держави і підприємницьких структур поділяються автором на загальні засоби і спеціальні засоби.

Загальні засоби даних партнерських відносин поділяються на такі:

- адміністративні засоби (наприклад, оформлення контрактів за стандартними вимогами, встановлення правил проведення тендерів);
- економічні засоби (наприклад, державні програми і проекти, кластери, вільні економічні зони) [3, с. 119].

Спеціальні засоби партнерських відносин держави і підприємницьких структур можуть поділитися на такі:

- правові засоби (наприклад, встановлення майнової відповідальності, розробка і затвердження типових контрактів і конкретних правил для надання за конкурсом пропозицій з інвестиційних та інших проектів ДПП);
- бюджетні кошти (наприклад, надання дотацій, преференцій, участь в співфінансуванні, державні або муніципальні гарантії). Це дозволяє виробити і проілюструвати більш цілісну картину розвитку партнерських відносин держави і бізнесу в Україні [4, с. 319].

Суть проведених теоретичних досліджень і класифікацій базових понять, на думку автора, тим важлива, що саме нині – у період становлення ринку проектів ДПП – необхідно провести розробку основних понять ДПП. Тільки на основі цього можна проводити подальші дослідження і практичні заходи по реалізації ДПП в Україні.

Методи партнерських відносин держави і бізнесу базуються на методах економічної теорії: загальнонаукових методах (діалектичний метод) і специфічних методах – метод дедукції і індукції, метод аналізу і синтезу, критичний метод, метод статистичного аналізу, метод графічного зображення та інші методи.

Суб'єкт державно-приватного партнерства – це учасник реалізації проекту ДПП (органи державного управління та місцевого самоврядування, підприємницькі структури, некомерційні організації, інвестори, кредитори, консультанти, оператори і інші учасники ринку ДПП). Органи державного управління – це органи виконавчої влади різних її рівнів – замовники і організатори програм і проектів державно-приватного партнерства. Об'єкт державно-приватного партнерства – це програма і проект державно-приватного партнерства [1].

Організація проекту державно-приватного партнерства є процесом, що забезпечує підготовку, прийняття і виконання рішення органів державної влади про реалізацію проекту ДПП. Безпосередньо під інвестиційним проектом розуміється програма вирішення економічної проблеми, що має ту ознаку, що вкладення коштів в таку програму призводять до їх віддачі (отриманню доходу тощо) тільки після проходження певного терміну з початку здійснення проекту, вкладення коштів в нього.

Програма державно-приватного партнерства (Програма ДПП) – перелік проектів інфраструктури державного або регіонального значення, реалізація яких можлива і доцільна на умовах ДПП з визначенням сутності проекту, планованих строків його реалізації, організаційно-правової моделі, джерел фінансування витрат на підготовку і реалізацію кожного проекту ДПП [2].

Проект державно-приватного партнерства (Проект ДПП) – це проект для забезпечення виконання завдань, що належать до діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування (реалізації відповідальності або виконанню функцій, що витікають із закріплених за ними повноважень відповідальності або прав власності) із залученням приватного партнера.

Проект державно-приватного партнерства за своїм економічним змістом є програмним продуктом. Цьому сприяє ідеологічна близькість проектів ДПП і стратегічних проектів. ДПП базується на тих же принципах, що і стратегічні проекти. Для підтвердження цього в першу чергу слід зазначити довгостроковість проектів як провідну характеристику проектів державно-приватного партнерства і більшості стратегічних проектів.

По-друге, партнерства створюються для вирішення конкретних завдань соціально-економічного розвитку або екологічного оздоровлення конкретного регіону або певної адміністративно-територіальної одиниці або її частини, тобто ДПП так само, як стратегічні проекти, має чітку територіальну прив'язку.

Третім важливим моментом є громадська значущість проектів, що мають стратегічний характер для розвитку територій за допомогою створення ДПП. І, нарешті, четвертий момент, що лежить в основі стратегічних проектів і формування партнерств, полягає в залученні громадськості до обговорення і участі в їх реалізації. Можна виділити й інші істотні характеристики державно-приватного партнерства, але принципового значення цього мати не повинно.

З концептуальної точки зору це дозволяє, на думку автора, запропонувати розуміння партнерських відносин держави і підприємницьких структур як спільної участі в задоволенні потреб суспільства на довгостроковій основі об'єднання матеріальних і нематеріальних ресурсів при розподілі повноважень, обов'язків, відповідальності і ризику. Власне, можна дати і інше розуміння державно-приватного партнерства, але, як представляється авторові, цей підхід враховує всі основні характерні особливості формування партнерських відносин держави і бізнесу.

У рамках цього розуміння система партнерських відносин розглядається як сукупність суб'єктів, об'єктів, засобів і методів партнерських відносин, що взаємодіють як єдине ціле у процесі досягнення бажаних результатів і виконання взятих зобов'язань. Авторське визначення системи партнерських відносин держави і бізнесу також враховує всі основні положення розвитку ДПП в Україні.

Для вітчизняної економіки формування власної концепції ДПП є, на думку автора, нагальною потребою. Це положення посилюється ще і тим, що в умовах випередження практичної реалізації проектів ДПП над практикою в країні ще не створено повноцінний ринок проектів ДПП, а тим часом за своєю економічною суттю, державно-приватне партнерство має достатньою мірою багатогранні особливості, які завжди слід враховувати в практичній діяльності.

Нині, на нашу думку, можна говорити про п'ять значень використання терміну “державно-приватне партнерство” (ДПП):

- ДПП як засіб взаємодії держави і підприємницьких структур;
- ДПП як спосіб такої взаємодії;
- ДПП як принцип такої взаємодії;
- ДПП як форма такої взаємодії;
- ДПП як метод такої взаємодії.

Таким чином, мають право на існування, як мінімум, п'ять підходів до розуміння державно-приватного партнерства: “ДПП-засіб”, “ДПП-спосіб”, “ДПП-принцип”, “ДПП-форма” (механізм) і “ДПП-метод”.

При цьому “ДПП-засіб” передбачає деяке загальне розуміння існуючих аспектів взаємовідносин держави і бізнесу через адміністративні (видача держзамовлень, проведення тендерів, документування) або економічні (формування програм розвитку регіонів, вільних економічних зон) важелі впливу на суб'єктів господарювання, а також використання яких-небудь спеціальних елементів взаємозв'язку протилежностей (надання гарантій та ін.).

Безпосередньо “ДПП-спосіб” реалізується через залучення або мобілізацію капіталу і майна для вирішення соціально важливих проблем суспільства (можливий розгляд варіанту як способу вилучення капіталу зі сфери тіньової економіки для вирішення вищезазначених завдань).

Разом з цим “ДПП-принцип” припускає деяке обов'язкове правило взаємодії держави і партнерських структур у певних сферах діяльності. Зміст цього принципу базується на узгодженні і врахуванні взаємних інтересів, розподілі між сторонами можливих ризиків і відповідальності, а також формуванні системи пільг, преференцій, які дають можливість досягнення індивідуальних цілей цих суб'єктів.

Можна зробити висновок, що “ДПП-спосіб” і “ДПП-принцип” – це категорії безперечно політичні, що відбивають прагнення держави діяти відповідним чином і що виражають його готовність реалізувати це прагнення в конкретних проектах на довгостроковій основі. При цьому важливо, щоб вони мали конкретне правове закріплення на досить високому рівні.

Категорія “ДПП-форма” припускає наявність конкретних форм (моделей, механізмів) взаємодії держави і підприємницьких структур, в першу чергу – правових форм.

Суть такої категорії, як “ДПП-метод” реалізується через вплив на економіку (ціноутворення, стратегічне планування) або сферу застосування партнерства держави і підприємницьких послуг – для надання соціально значущих послуг, для створення громадських благ, для відтворення існуючої інфраструктури. В основі такого партнерства лежать взаємовигідні умови і цілі.

Для держави та адміністративно-територіальних одиниць партнерство держави з підприємницькими структурами – це спосіб залучити приватний капітал до фінансування і управління тією власністю, яку держава залишає за собою; а для підприємницьких структур – це спосіб отримати надійний прибуток на об’єктах державної та/або комунальної власності або на наданні громадських послуг, які закріплені за державою. Власне, це і потрібно враховувати при розвитку партнерських відносин на регіональному рівні.

При належній організації і належному правовому оформленні дане партнерство вигідно і для держави, і для певної адміністративно-територіальної одиниці, і для бізнесу, і для громадян. Подібне розуміння економічної суті партнерства держави і підприємницьких структур у сукупності з варіантами політичної і правової інтерпретації ДПП дозволяє говорити про необхідність отримання балансу інтересів для досягнення цілей, поставлених перед державно-приватним партнерством і партнерських відносин держави і підприємницьких структур, що базуються на конкретних принципах.

Література:

1. *Вольфрам Р.* Государственно-частное партнерство в Украине / Р. Вольфрам // Arzinger. – К., 2009. – 176 с. – Режим доступу : http://arzinger.ua/file_collection/ua/book_PPP_A5_rus.pdf.

2. Державно-приватне партнерство // Правовий тиждень. Щотижнева інформаційно-правова газета. – Режим доступу : <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=461>.

3. *Косарев А. Й.* Партнерство держави і приватного бізнесу в розвитку повітряного транспорту України / А. Й. Косарев, О. М. Рибак // Держава та регіони. – 2007. – № 3. – С. 118–125. – (Серія “Економіка та підприємство”).

4. *Полякова О. М.* Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми становлення / О. М. Полякова // Коммунальное хозяйство городов. – 2009. – № 87. – С. 317–322.

Надійшла до редколегії 21.03.2012 р.